

K monotematickému číslu o společenském vědomí

Formování socialistického obsahu společenského vědomí všech tříd a sociálních skupin je složitý, vnitřně strukturovaný a rozporný proces, jenž je trvalým předmětem zájmu řídicích společenských subjektů. Na XVII. sjezdu Komunistické strany Československa uvedl soudruh Gustáv Husák: „Nezbytnost urychleného přechodu naší ekonomiky na cestu intenzifikace — to je vpravdě revoluční úkol, který je v dnešní době svým historickým významem tak závažný, jako byla v minulosti socialistická industrializace a kolektivizace zemědělství. Je to úkol, který je spjat s velkým zápasem za změnu myšlení a celkové psychologie člověka“ [Politická zpráva ÚV KSČ XVII. sjezdu Komunistické strany Československa. Praha, Svoboda 1986, s. 32]. To vyžaduje zkvalitnění všech metod ideologické práce, a to na základě ověřeného poznání reálného stavu společenského vědomí.

Společenské vědomí je proto předmětem systematického výzkumu. V minulém pětiletém období bylo zkoumáno v nosném směru státního plánu základního výzkumu i v řadě dalších samostatných výzkumů.

Toto monotematické číslo Sociologického časopisu uvádí vybrané poznatky, které byly získány zejména v rámci hlavního úkolu VIII-6-3 SPZV *Stav společenského vědomí tříd a hlavních sociálních skupin*. Řešení tohoto úkolu bylo založeno na rozsáhlých empirických výzkumech, které organizovala řešitelská pracoviště, a na využití dalších konkrétních poznatkových zdrojů, zejména výzkumů veřejného mínění a některých sociologických výzkumů.

Poznání stavu a vývoje společenského vědomí a formování jeho socialistické povahy představuje mimořádně složitý komplex problémů. Ukázalo se, že mnohé, zejména metodologické otázky jsou zatím nedorozřešeny, vyžadují další rozbor a diskusi. Proto jsou do monotematického čísla zařazeny stati, které se zabývají některými otázkami obsahu hlavních používaných pojmů a kategorií, dále stati, které ukazují širší souvislosti procesů formování socialistického společenského vědomí a jejich místa v celkovém duchovním životě socialistické společnosti. Dosažené závěry, jak jsou dále prezentovány, nelze proto považovat za definitivní. Jsou spíše hypotetickým shrnutím poznatků jedné výzkumné etapy a vyžadují další prohloubení a ověření.

Výchova socialistického uvědomělého člověka vyžaduje, aby vědecký výzkum společenského vědomí postupně pronikal do větší hloubky procesů jeho formování, aby umožňoval posuzovat účinnost působení jeho hlavních faktorů a dával podněty pro jejich zdokonalování. I pro tuto oblast platí slova uvedená M. Gorbáčovem na XXVII. sjezdu KSSS: „Doba vyžaduje, aby společenské vědy široce vycházely vstříc konkrétním potřebám praxe, aby společenskovědní pracovníci citlivě reagovali na změny v životě, aby bedlivě sledovali nové jevy a vyvozovali závěry, které by pomohly správně usměrňovat praxi“ [Politická zpráva ÚV KSSS. Praha, Svoboda 1986, s. 83].

Široce založený výzkum společenského vědomí pro příští pětiletku vytváří předpoklady pro to, aby dosažené poznatky — z nichž některé v tomto čísle Sociologického časopisu předkládáme k veřejné diskusi — byly prohlubovány a precizovány pro účinné obohacení řídicích procesů v oblasti formování socialistické osobnosti.

Redakční rada